

ГЕНЕРАЛ КРЕЈТЕР О БУДУЋНОСТИ РУСКЕ ЕМИГРАЦИЈЕ У РУСИЈИ

Mr Алексеј ТИМОФЕЈЕВ
Институт за новију историју Србије

У јесен 1941. године руска емиграција која се нашла у Србији након немачке окупације била је окупљена под управом једине дозвољене емигрантске организације – Бироа за заштиту интереса и за помагање руских емиграната у Србији. На челу те организације кратко време се налазио М. Ф. Скородумов, кога су Немци ускоро сменили и поставили на чело руске емиграције генерала Владимира Владимировича Крејтера. Он је имао немачко порекло и окупационе снаге виделе су у њему човека у кога би могле да имају потпуно поверење за разлику од импулсивног екстремног националисте Скородумова.

Владимир Владимирович Крејтер (1888–1950), без обзира на своје презиме и порекло, спадао је у групу оних руских Немаца који су генерацијама живели у Русији и толико се сродили са Русима да су били већи Руси од многих рођених Руса. Он је завршио Суворовски кадетски корпус, Николајевску коњичку школу и Николајевску војну академију. Уочи Првог светског рата 1914. био је промовисан у ред официра Генералног штаба. Након школе и академије вратио се у Сумски хусарски пук, у оквиру кога је и дочекао Први светски рат. За време рата је био награђен „оружјем св. Ђорђа”.¹ Револуцију 1917. дочекао је у звању потпуковника на месту начелника штаба коњичке дивизије. Крајем 1918. године Крејтер је ступио у антибољшевичку Добровољачку армију југа Русије под командом генерала

¹ Оружје св. Ђорђа „Георгиевское оружје” – награда у руској војсци званично уведена 1913. „Уређењем о наградама”. То су биле регуларне сабље, шпаде и бодежи са позлаћеним гардама, са лоровим венцима на корицама, са ознакама на гарди: натписом „За храброст” и малим крстом св. Ђорђа од емајла, са ресом на балчаку у руским орденским бојама св. Ђорђа (црно и жуто). Према статуту додељивали су га само официрима за истакнуте војничке подвиге у којима је било испољено „несумљиво самопожртвовање”.

Деникина, и прошао је пут од начелника штаба бригаде до начелника штаба коњичког корпуса. За храброст у борбама одликован је посебним „белогардијским” орденом св. Николе, који је био посебно уведен за одликовање у току грађанског рата. При крају грађанског рата 1920. стекао је звање генерал-мајора и постао командант коњичке бригаде у војсци генерала Врангела на Криму. Убрзо након евакуације са Крима у новембру 1920. Крејтер је стигао у Србију, где је неко време служио у Пограничној стражи. Крајем Другог светског рата се евакуисао у Немачку, где је и преминуо 1950.²

Ставове и мишљења Крејтера делио је и значајан део руске емиграције у Србији који је заузимао екстремно десничарске, монархистичке ставове, прожете идеализованим германофилским погледима.³ Остваривање реалне Хитлерове политике ускоро је показало сву наивност германофилски настројених избеглица и далеко ненаивне последице спровођења тих идеја у дело. Међутим у јесен 1941. широки кругови руске емиграције били су загрејани за идеју уједињавања под заставом борбе против комунизма и као последица тога масовно су се одазвали позиву за добровољно ступање у Руски корпус (Werksschutz). Руски емигранти су ступајући у њега имали очекивања која су се битно разликовала од немачког плана. Немци су дозволили организацију Корпуса, а затим су је користили искључиво за обезбеђивање локалних комуникација и споредних транспортних чворова.

Идеје и жеље десно оријентисаног дела избеглица В. В. Крејтер је изразио у касну јесен 1941. у писменом пројекту-предлогу у вези са будућношћу руских емиграната. Ова визија је сачувана у оквиру фонда Р6792 – документа Бироа за заштиту интереса и за помагање руских емиграната у Србији у оквиру Државног архива Руске Федерације у Москви.⁴ Занимљиво је да је своје визије руски Немац Крејтер писао руком на руском језику (виде се урађене истим рукописом исправке и белешке на маргинама) и тек касније је дао тај руски текст да се преведе на немачки и прекуца да би био предат представницима Вермахта у Србији.

Објављујемо текст овог документа преведен са руског језика.

„Нема сумње да ће Коминтерна, која је искористила стање у Србији и Хрватској, покушати поновити исто и у деловима Русије окупираним

² Николай Рутыч, *Биографический справочник высших чинов Добровольческой армии и Вооруженных Сил Юга России. Материалы к истории Белого движения*, Москва, 2002; Валерий Клавинг, *Гражданская война в России: Белые армии. Военно-историческая библиотека*, Москва, 2003; Николай Чухнов, *В смятенные годы*, Нью-Йорк, 1967, стр. 32, 63.

³ Детаљније о везаности одређеног дела руских избеглица на Балкану за војничке униформе, типичном за њих, духу монархизма и спремности за наставак борбе против большевика видети поглавља „Политика” и „Појединац” код М. Јовановић, *Руска емиграција на Балкану. 1920–1940*, Београд, 2006.

⁴ Тачније: ГАРФ, Р6792, д. 68, с. 36–39.

германским трупама. Ова разорна делатност Коминтерне у Русији биће у значајном степену олакшана још већим просторима и могућношћу да се при повлачењу оставе искусни агенти, који су радили у току више година у саставу огромног и извежбаног у својој злочиначкој делатности апарата Г.П.У.⁵

Ови агенти покушаће да се спољно претворе у најлојалније људе, а велики део њих урадиће све могуће да заузму положаје који захтевају поуздане извршиоце.⁶ Њихов штетни рад неће наићи на потребни отпор од стране народа јер већина руског становништва још се увек налази под стрепњом бољшевичког терора, боји се повратка совјетске власти и нема храбрости да оптужује агенте ове власти.

Иако за вршење положаја у привреди могу у крајњој линији да буду искоришћене и недовољно проверене особе, дефинитивно је опасно поравнати административне и полицијске функције особама чија политичка поузданост не би била тачно утврђена.

У овом погледу веома активну помоћ немачким властима могли би пружити добро упознати са локалним околностима административни, судски, жандармски и полицијски чиновници, који се налазе у емиграцији па и непосредно у Србији.

Огромна већина ових људи политички не изазива сумњу. Они су изразити противници комунизма и присталице новог поретка у Европи. Њихова поузданост може бити марљиво проверена и тачно опредељена од стране германских политичких органа и руског Бироа. Осим тога они поседују велико животно искуство у својој струци и знање оних места и људи где су службовали.

Можемо поуздано тврдити, да су у Русији остале појединачне поуздане особе, које су се сакривале у своје време од бољшевика, имале могућности добро проучити околни народ и биле би од велике помоћи у диференцијацији лојалне особе од скривених бољшевика. Али германским властима без спољне помоћи било би тешко препознати стварно поуздане

⁵ Занимљиво је упоредити ово са ставовима већине савремених руских истраживача који повезују почетак партизанског покрета са активностима НКВД-а, а не са „спонтаним народним устанком”. Алексей Попов, *Диверсанты Сталина. Деятельность органов Государственной безопасности СССР на оккупированной советской территории в годы Великой Отечественной войны*, Москва, 2004; Владимир Боярский, *Партизаны и армия. История упущенных возможностей*, Минск–Москва, 2001; Илья Старинин, *Записки диверсанта*, Москва, 1997; Борис Соколов, *Оккупация. Правда и мифы*, Москва, 2002.

⁶ Након рата ову тезу у својим мемоарима базираним не само на властитом искуству него и на анализи мемоарске грађе колега потврдио је официр абвера из блиског окружења адмирала Канариса руководиоца ове немачке војно-обавештајне организације Г. Бухгајт. Герд Бухгајт, *Абвер - щит и меч Третьего рейха*, Москва, 2005.

руске особе предреволуционарног кова, пронаћи приступ њима и преко њих сазнати и расветлити више ствари.

Руске снаге, које се налазе у емиграцији могле би одабрати „снажне духом” и довољно поуздане људе на локалном нивоу и са њиховом помоћи спровести како поступак чишћења тако и избор одговарајућег кадра за административно-полицијски апарат.

Ови очувани у Србији чиновници руске грађанске емиграције би могли да буду појачани бившим војницима, који су прешли узраст пригодан за регрутацију, али су потпуно радни и активни и жељни да се посвете служењу на административним положајима.

Од више поменутих особа требала би да се направи административно-полицијска група попут *Werksschutzgruppe*. Након смештања ове групе по касарнама и завођења одређеног војничког распореда у живот припадника групе (у Београду, Панчеву, Белој Цркви итд.) могле би да се темељито проуче особе које су ушле у ову групу, да се оне провере и да им се под водством искусних руских судских и административних службеника пружи могућност да освеже и обнове своја пређашња и да добију нова знања. Уз то било би нарочито пожељно упознати их уз помоћ немачких инструктора са начинима рада угледне германске полиције.

Ако би стварање овакве административно-полицијске руске групе⁷ било изводљиво, онда би њезин састав могао да буде искоришћен и за контролу избегличких маса и за проналажење у саставу ових маса особа непријатељски расположених према новом поретку у Европи.

Најзад, остваривање горе наведеног предлога решило би акутни проблем о очувању у емиграцији снага руских интелектуалаца, неопходних за успостављање права и реда у постбољшевичкој Русији.”⁸

⁷ Трагове покушаја Бироа да се оствари ова идеја налазимо у личном фонду Александра Ковалева, руског емигранта – стручњака за административно-судску делатност (ГАРФ, ф. Р7439, оп. 1, д. 8.) Већ 10. фебруара 1942. Биро је расписао оглас за добровољно пријављивање лица жељних да се врате у Русију на административно-техничке положаје. Немци нису дозволили организовани повратак и ангажовали су пријављена лица према појединачним захтевима својих служби. У самој Србији након ове Крејтерове иницијативе била је формирана „Главна контрола” у оквиру Бироа која се бавила провером финансијских и привредних активности локалних руских цивилних установа и организација.

⁸ Руски оригинал нема потпис, али истоветни куцани текст на немачком потписан је „В. Крејтер генерал-мајор Генералног Штаба, шеф Бироа за заштиту интереса и за помагање руских емиграната у Србији”.